

Bog anmeldelser

En velfærdsindikator for Danmark 1970-1990. Af Peter Rørmose Jensen med bidrag af Anne Berit Hallam, Jens Hauch, Elisabeth Møllgaard og Ole Gravgård Petersen. København: Rockwool Fondens Forskningsenhed, 1995. 365 sider. Kr. 266,00.

En gruppe økonomer i Rockwool Fondens Forskningsenhed har beregnet en velfærdsindikator for Danmark. De tager udgangspunkt i nationalregnskabet forbrugsopgørelse. Det samlede private og offentlige forbrug er korrigeret for forskellige forhold – dels forbrug, der antages ikke at skabe velfærd, og som derfor er trukket fra, dels forhold, der antages at skabe velfærd uden at indgå i nationalregnskabet forbrugsopgørelse, og som derfor er lagt til.

De elementer, der trækkes helt eller delvist ud af forbruget, fordi de antages ikke eller ikke i fuldt omfang at skabe velfærd, er politi, forsvar, sundhedsvæsen, miljøforanstaltninger og forureningsomkostninger og transport mellem hjem og arbejde. De elementer, der lægges til nationalregnskabet forbrugsopgørelse, fordi de antages at skabe velfærd, er husholdningsproduktion, fritid samt afkastet af den offentlige sektors kapital. Desuden foretages en korrektion vedr. varige forbrugsgoder, hvor anskaffelsesudgiften trækkes ud af forbrugsopgørelsen og erstattes med et afkastmål.

På denne måde når man frem til en velfærdsindikator, som er en slags korrigeret forbrug. Det viser sig, at velfærdsindikatoren ekskl. værdien af fritid ligger ganske tæt på det samlede forbrug. Paradoksat nok kan vi derfor for den betragtede 20 års periode få et rimeligt billede af velfærdsudviklingen (sådan som velfærd opgøres i rapporten) ved at betragte udviklingen i det samlede forbrug samt udviklingen i værdien af fritid.

Både forbruget og værdien af fritid er steget i den nævnte periode, så rapporten når altså frem til at vores velfærd er vokset – med omkring 23 pct. Nu burde man nok konsekvent have regnet pr. capita. Det er principielt uin-

teressant, at velfærdsindikatoren vokser, hvis det ledsages af vækst i befolkningen. I den betragtede periode er befolkningen dog kun vokset med ca. 4 pct., så det forrykker ikke særlig meget ved det generelle billede.

Det praktiske arbejde med at beregne en velfærdsindikator virker omhyggeligt og velgennemført. Bogen indeholder henvisninger til relevant litteratur og tilsvarende opgørelser for andre lande. Det er naturligvis i sig selv interessant at få oplysninger om husholdningernes produktion, miljøudgifter, pendlingsomkostninger osv. Herved har rapporten fremdraget et omfangsrigt og interessant materiale.

Når man som læser alligevel kan have sine forbehold, skyldes det derfor ikke, at økonomerne ikke har kunnet deres håndværk. Men selve den grundlæggende ide er fyldt med problemer. Kan man i det hele taget måle en befolknings velfærd ved hjælp af nationalregnskabstal? Ingen økonomer ville bruge BNP som mål for velfærd. Og man kan med næsten lige så god ret spørge, om det mål, man når frem til – velfærdsindikatoren – strengt taget har noget at gøre med velfærd. Nok reparerer der på nogle af problemerne ved at bruge BNP eller forbruget som velfærdsmål, men der er stadig lang vej fra nationalregnskabet til brugbare mål for velfærd.

Twivlen bliver ikke afhjulpet ved læsning af bogen. Hvis man skal pege på en af dens svagheder, er det, at selve velfærdsbegrebet stort set ikke diskuteres. Det er temmelig uklart, hvad det er, man egentlig gerne vil måle? Har det overhovedet mening at forsøge at sondre mellem f.eks. velfærdsskabende og ikke-velfærdsskabende sundhedsudgifter? Burde man ikke i stedet have interesseret sig for befolkningens sundhedstilstand? Sundhedsudgifter kan vel aldrig være et mål i sig selv. Derimod har vores helbredstilstand direkte og umiddelbar betydning for velfærden. Det er selvfølgelig forbundet med en række vanskeligheder at opgøre værdien af helbredstilstanden (eller ændringen heri), men det forekommer at have været en mere relevant angrebsvinkel.

Bog anmeldelser

En velfærdsindikator for Danmark 1970-1990. Af Peter Rørmose Jensen med bidrag af Anne Berit Hallam, Jens Hauch, Elisabeth Møllgaard og Ole Gravgård Petersen. København: Rockwool Fondens Forskningsenhed, 1995. 365 sider. Kr. 266,00.

En gruppe økonomer i Rockwool Fondens Forskningsenhed har beregnet en velfærdsindikator for Danmark. De tager udgangspunkt i nationalregnskabet forbrugsopgørelse. Det samlede private og offentlige forbrug er korrigeret for forskellige forhold – dels forbrug, der antages ikke at skabe velfærd, og som derfor er trukket fra, dels forhold, der antages at skabe velfærd uden at indgå i nationalregnskabet forbrugsopgørelse, og som derfor er lagt til.

De elementer, der trækkes helt eller delvist ud af forbruget, fordi de antages ikke eller ikke i fuldt omfang at skabe velfærd, er politi, forsvar, sundhedsvæsen, miljøforanstaltninger og forureningsomkostninger og transport mellem hjem og arbejde. De elementer, der lægges til nationalregnskabet forbrugsopgørelse, fordi de antages at skabe velfærd, er husholdningsproduktion, fritid samt afkastet af den offentlige sektors kapital. Desuden foretages en korrektion vedr. varige forbrugsgoder, hvor anskaffelsesudgiften trækkes ud af forbrugsopgørelsen og erstattes med et afkastmål.

På denne måde når man frem til en velfærdsindikator, som er en slags korrigeret forbrug. Det viser sig, at velfærdsindikatoren ekskl. værdien af fritid ligger ganske tæt på det samlede forbrug. Paradoksat nok kan vi derfor for den betragtede 20 års periode få et rimeligt billede af velfærdsudviklingen (sådan som velfærd opgøres i rapporten) ved at betragte udviklingen i det samlede forbrug samt udviklingen i værdien af fritid.

Både forbruget og værdien af fritid er steget i den nævnte periode, så rapporten når altså frem til at vores velfærd er vokset – med omkring 23 pct. Nu burde man nok konsekvent have regnet pr. capita. Det er principielt uin-

teressant, at velfærdsindikatoren vokser, hvis det ledsages af vækst i befolkningen. I den betragtede periode er befolkningen dog kun vokset med ca. 4 pct., så det forrykker ikke særlig meget ved det generelle billede.

Det praktiske arbejde med at beregne en velfærdsindikator virker omhyggeligt og velgennemført. Bogen indeholder henvisninger til relevant litteratur og tilsvarende opgørelser for andre lande. Det er naturligvis i sig selv interessant at få oplysninger om husholdningernes produktion, miljøudgifter, pendlingsomkostninger osv. Herved har rapporten fremdraget et omfangsrigt og interessant materiale.

Når man som læser alligevel kan have sine forbehold, skyldes det derfor ikke, at økonomerne ikke har kunnet deres håndværk. Men selve den grundlæggende ide er fyldt med problemer. Kan man i det hele taget måle en befolknings velfærd ved hjælp af nationalregnskabstal? Ingen økonomer ville bruge BNP som mål for velfærd. Og man kan med næsten lige så god ret spørge, om det mål, man når frem til – velfærdsindikatoren – strengt taget har noget at gøre med velfærd. Nok reparerer der på nogle af problemerne ved at bruge BNP eller forbruget som velfærdsmål, men der er stadig lang vej fra nationalregnskabet til brugbare mål for velfærd.

Twivlen bliver ikke afhjulpet ved læsning af bogen. Hvis man skal pege på en af dens svagheder, er det, at selve velfærdsbegrebet stort set ikke diskuteres. Det er temmelig uklart, hvad det er, man egentlig gerne vil måle? Har det overhovedet mening at forsøge at sondre mellem f.eks. velfærdsskabende og ikke-velfærdsskabende sundhedsudgifter? Burde man ikke i stedet have interesseret sig for befolkningens sundhedstilstand? Sundhedsudgifter kan vel aldrig være et mål i sig selv. Derimod har vores helbredstilstand direkte og umiddelbar betydning for velfærden. Det er selvfølgelig forbundet med en række vanskeligheder at opgøre værdien af helbredstilstanden (eller ændringen heri), men det forekommer at have været en mere relevant angrebsvinkel.

Nu er det i stedet endt med, at forfatterne ganske håndfast på vores allesammens vegne har taget stilling til, hvilken andel af udgifterne, der skaber velfærd, og hvilke, der ikke gør. 3/4 af aktiviteterne i sundhedsvæsenet anses for velfærdsskabende, mens den sidste 1/4 er defensive udgifter, der ikke skaber velfærd, og fordelingen er i øvrigt ens for hele 20 års perioden.

Begrundelsen for fastlæggelsen af de defensive udgifter er angiveligt, at det er udgifter til at behandle sygdomme, der ikke ville forekomme i tidligere samfund, hvor befolkningen levede et mindre stressende liv. Afgørende for at foretage justeringen er at vælge et basisår eller en basistilstand som sammenligningsgrundlag. Dette drøftes ikke i rapporten. Måske er det stenalderen, forfatterne har i tankerne? Da det er et indeks med 1970 som basisår, man ender op med, kunne man vel ligeså godt og måske noget enklere have anvendt 1970 som basisår også for vurderingen af sundhedsområdet? Betragtningen forudsætter imidlertid uanset valg af basisår, at man har en model for alle de faktorer, der påvirker sundhedstilstand og sundhedsudgifter, men en sådan er der ikke den mindste kontur af i rapporten.

På samme måde har man fastlagt, at 3/4 af udgifterne til folkeskole, gymnasium og erhvervsuddannelser er velfærdsskabende forbrug, mens resten er investering, der øger produktiviteten. For de vidtgående uddannelser er man uden nærmere argumentation nået frem til, at halvdelen er forbrug, og halvdelen er en investering. Tallene er på denne måde lagt åbent og hæderligt frem, men alligevel er det næppe helt betryggende.

Selvfølgelig kan der være en forbrugs-komponent i uddannelse, men der er ikke anvist nogen metode til at afdække størrelsen af dette forbrugsindhold. Man kunne godt have forventet, at man havde forholdt sig til den slags videnskabelige problemer i en rapport, der udgives af en forskningsenhed. Også opgørelsen af værdien af fritid og husholdningernes forbrug indeholder en række diskutabile valg. Man vælger at opgøre værdien af fritid ved hjælp af timelønnen efter marginalskat, sådan som det kan udledes af mikroteorien.

Men det er helt uforståeligt, at man i den empiriske opgørelse vælger 1980-skattesatsen for hele 20-årsperioden. Det eneste, der kan tale for det, må da vist være, at det er nemt! Der er unægtelig sket en del med den faktiske marginalskatteprocent fra 1970 til 1990.

På miljøområdet har man derimod gjort sig en betydelig umage, både når det gælder, hvad man vil måle, og hvilke metoder, der kan anvendes (inkl. de svagheder, der er forbundet med de anvendte værdisætningsmetoder). Det kan godt diskuteres, om man måler det rigtige. Konkret kunne f.eks. det helt centrale spørgsmål om det optimale forureningsomfang godt have været diskuteret mere indgående også i relation til den empiriske analyse, men der er under alle omstændigheder en masse interessante oplysninger vedrørende miljøforhold i denne del af rapporten.

Rapporten har sat fokus på de mange problemer ved at måle velfærd ved hjælp af nationalregnskabet. Forsøget på at opstille et korrikeret velfærdsmål bør ikke være det sidste ord om den sag. Danmarks Statistik har kanoniseret Rockwool Fondens velfærdsindikator i den netop udkomne 50-års oversigt. Det kan den givetvis ikke holde til. Der er en række væsentlige problemer, som indtil videre er uløste – ikke mindst på det teoretiske og begrebsmæssige plan – og som forskningsenheden eller andre forhåbentlig vil gå i gang med i de kommende år. Bogen indeholder mange interessante opgørelser, der kan danne afsæt for den fortsatte søgen efter et kvantitativt mål for velfærd.

Jørgen Søndergaard
Socialforskningsinstituttet

Martin Paldam: *Grønlands økonomiske udvikling – Hvad skal der til for at lukke gabet?* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 1994. 208 sider.

Der er tradition for, at fremtrædende danske udviklingsøkonomer før eller siden beskæftiger sig med Grønland. Sådan var det med G60-arkitekten Mogens Boserup, der i